

Passende leerling-volgmethode

De komende decennia zal Nederland steeds meer behoefte hebben aan innovatieve en nieuwsgierige schoolverlaters die op verschillende niveaus binnen allerlei sectoren op de arbeidsmarkt aan de slag kunnen. Landelijke initiatieven pleiten – samenvattend – voor een onderwijsbenadering waarbij leerlingen al op jonge leeftijd worden geboeid door de maatschappelijke dromen en uitdagingen van morgen, en bovendien worden aangemoedigd om zelf meer oplossend, ondernemend en kritisch te leren denken. Naast aanbevelingen over de verdergaande verankering van dit zogenaamde ‘21ste-eeuwse leren’ in het curriculum van het basisonderwijs, blijken scholen evenzeer behoefte te hebben aan een passende leerling-volgmethode. Hiermee kunnen leerkrachten niet alleen het kennisniveau maar ook de beoogde 21ste-eeuwse vaardigheden van de leerlingen zélf, op formatieve wijze, binnen de alledaagse klaspraktijk stimuleren en volgen.

Aanstekelijke schoolcultuur

De redenen voor de realisatie van een dergelijke leerling-volgmethode zijn veelzijdig. Het stelt leerkrachten allereerst in staat de ontwikkeling van de 21ste-eeuwse vaardigheden bij hun leerlingen in te schatten en nauwkeuriger en met een groter vertrouwen passend onderwijs te verzorgen. Het invoeren van een volgmethode schept ook een aanstekelijke

schoolcultuur die de ontwikkeling van de creativiteit en nieuwsgierigheid van de leerlingen serieus neemt. Tot slot biedt een volgmethode inhoudelijke handvatten voor het formuleren van een onderbouwde onderwijsvisie en ze faciliteert op deze manier gerichte schoolontwikkeling en leerkrachtprofessionalisering. Tot op heden beschikt de Nederlandse onderwijspraktijk echter niet over een geschikte leerling-volgmethode voor het 21ste-eeuwse leren. Redenen daarvoor zijn, onder meer, de nadruk die het onderwijs legt op summatieve toetsing van kennis; het feit dat vaardigheden en houdingen op het gebied van bijvoorbeeld nieuwsgierigheid, creativiteit en kritisch denken lastiger op grote schaal kwantitatief te meten zijn dan parate kennis; en het feit dat binnen de wetenschappelijke literatuur een veelvoud aan relevante onderwijsmodellen bestaat die elkaar vaak niet citeren.

Samenwerking met De Wijde Wereld

Recentelijk is door onderzoekscentrum SETD aan de Universiteit Twente, in nauwe samenwerking met

onder meer basisschool De Wijde Wereld in Uden, gestart met de ontwikkeling van een leerling-volgmethode. De beoogde methode sluit aan bij de leerlingkwaliteiten die uit diverse wetenschapsdisciplines én de onderwijspraktijk naar voren komen als meest belangrijk, en bij landelijke onderwijsadviezen op het gebied van het 21ste-eeuwse leren. De volgmethode is bedoeld voor de gehele basisschoolperiode en biedt leerkracht, ouders en school een overzicht van de talentontwikkeling van de leerling. De volggegevens vullen de gebruikelijke leerlinggegevens op school aan (zoals rapportcijfers, CITO-scores, et cetera) en geven inzicht in de brede ontwikkeling van leerlingen. Na afloop van het samenwerkingsproject wordt de leerling-volgmethode met onderwijssteun op een aantrekkelijke en toegankelijke wijze beschikbaar gesteld aan het onderwijsveld.

Tim Post is onderwijspsycholoog en werkzaam bij het Onderzoekscentrum Science Education and Talent Development (SETD) binnen de vakgroep ELAN aan de Universiteit Twente.

Visie op 21ste eeuwse vaardigheden

Naar hogere orde denken

Er wordt veel geschreven over leren in de 21ste eeuw. Een belangrijke vraag is welke kwaliteiten we willen dat leerlingen hebben. Vanuit het onderzoekscentrum Science Education and Talent Development (SETD) van de Universiteit Twente is een raamwerk opgesteld van vier betekenisvolle leerlingkwaliteiten.

1. Vaardigheden

De eerste kwaliteit is die van vaardigheden. Kinderen leren nu vooral dingen te onthouden, begrijpen en toepassen. Bij hogere orde denken leren ze ook analyseren, evalueren, zelf creëren en creatief denken. Daarnaast moet er meer aandacht komen voor onderzoekende en ontwerpde vaardigheden. Ook is het belangrijk dat leerlingen creatiever en flexibeler leren denken en leren wat ze kunnen doen om hun eigen leren te verbeteren.

2. Houdingen

Nieuwsgierigheid en verwondering zijn geen vaardigheden, maar houdingen die voorafgaan aan bepaald gedrag. Tot 7 jaar zijn kinderen van nature nog heel nieuwsgierig, maar in het basis- en voortgezet onderwijs verdwijnt die houding. Ze geven zelf aan dat ze geen vragen durven stellen op school, omdat ze het gevoel hebben dat de leerkracht en hun medeleerlingen dat vervelend vinden. Er gebeurt precies dat wat we niet willen, terwijl ze wel nieuwsgierige vragen stellen in de buitenschoolse situatie. Een kritische denkhouding, waarbij leerlingen niet alles zomaar

aannemen en leren verschillende perspectieven te zien, moet leidraad zijn voor waardering.

3. Motivatie

Zowel een intrinsieke motivatie (willen-kunnen benadering) als een extrinsieke motivatie (willen-presteren benadering) is belangrijk voor kinderen. Ze kunnen worden uitgedaagd door toetsvormen die niet alleen vragen naar één enkel juist antwoord, maar ook geprikkeld door bijvoorbeeld opdrachten te geven waarbij verschillende antwoorden of oplossingen mogelijk zijn. Leerlingen die zich uitgedaagd voelen op originaliteit, creativiteit en kritisch denkvermogen zijn op een andere manier gemotiveerd dan bij een standaardtoets.

4. Ieder kind kan talenten ontwikkelen

Onderzoek wijst uit dat deze kwaliteiten en vaardigheden bij iedere leerling steeds een beetje verder ontwikkeld kunnen worden. Veel mensen hebben echter nog het idee dat ‘talent’ iets is wat vastligt. Belangrijk is daarom een zogenaamde growth mindset te cultiveren: het fundamentele idee dat iedereen

zich altijd kan ontwikkelen. Dat creëert zelfvertrouwen bij leerlingen en zorgt ervoor dat we meer kijken naar wat zij wél kunnen in plaats van hen eenzijdig af te rekenen op wat ze niet zouden kunnen.

Deze vier kwaliteiten gelden voor alle domeinen en vakken. Ook zijn ze relevant voor alle ontwikkelingsfasen en leeftijden van leerlingen, zelfs na het funderend onderwijs. Ze zouden het vertrekpunt kunnen zijn in de groep, in de vorm van stimulerend vakoverstijgend onderwijs waarin allerlei van belang zijnde kennisdomeinen en vaardigheden – zoals cultuur, taal, rekenen, oriëntatie op de wereld en op jezelf, en digitale geletterdheid – een plek vinden.

Prof. dr. Juliette Walma van der Molen is ontwikkelingspsycholoog, hoogleraar aan de Universiteit Twente en directeur Center for Science Education and Talent Development

Juliette en Tim zijn vanuit de Universiteit Twente betrokken bij De Cultuur Loper. Zij ontwikkelen een leerling-volgmethode waarmee de vorderingen van leerlingen op het gebied van cultuureducatie kunnen worden gevolgd. De relatie tussen cultuureducatie en talentontwikkeling staat daarin centraal.